

**MILLIY TARBIYA ASOSIDA BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH TA‘LIM
O‘QITUVCHILARINING PEDAGOGIK MAHORATINI
RIVOJLANTIRISH TIZIMI VA UNING ZAMONAVIY TA‘LIMDA
TUTGAN O‘RNI.**

Sadriddinova Zulfiya Mirzaliyevna

Qo‘qon Universiteti Ta‘lim kafedrasi

katta o‘qituvchisi

E-mail: ms.zulfiyaxon08@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqola boshlang‘ich ta‘limda milliy tarbiya asosida pedagogik mahoratni rivojlantirishning metodik asoslarini tahlil qiladi. Unda milliy qadriyatlar, urf-odatlar va an‘anaviy tarbiya vositalarining o‘quv jarayoniga integratsiyalashuvi orqali o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyasi va tarbiyaviy salohiyatini oshirish imkoniyatlari yoritilgan. Boshlang‘ich ta‘lim bosqichi bolaning shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi davr hisoblanadi. Shu bois dars berish jarayoni nafaqat bilim berish, balki axloqiy-ruhiy tarbiyani ham o‘z ichiga olishi lozim. Maqolada aynan shu uyg‘unlik — ta‘lim va tarbiyaning bir butun jarayon sifatida olib borilishi g‘oyasi ilgari suriladi. Raqamli texnologiyalarni milliy tarbiya tamoyillari bilan uyg‘unlashtirish, interaktiv metodlardan foydalanish, xalq og‘zaki ijodi, tarixiy shaxslar va milliy qahramonlar obrazlari asosida dars mazmunini boyitish bo‘yicha amaliy takliflar keltirilgan. Maqola umumta‘lim muassasalarida ishlayotgan pedagoglar, pedagogika oliygohlarida tahsil olayotgan talabalar hamda ta‘lim sifatini oshirishga qaratilgan ilmiy izlanishlar bilan shug‘ullanuvchi mutaxassislar uchun foydali bo‘lishi mumkin. Material aniq faktlar, qonunchilik asoslari va zamonaviy metodik yondashuvlar bilan boyitilgan.*

Kalit so‘zlar: *milliy tarbiya, pedagogik mahorat, boshlang‘ich ta‘lim, ta‘lim va tarbiya uyg‘unligi, metodika, xalq og‘zaki ijodi, interaktiv usullar, o‘qituvchi kompetensiyasi, kasbiy rivojlanish, milliy qadriyatlar.*

Milliy taraqqiyot yo‘lini tanlagan har bir davlat avvalo o‘z xalqining ongi va qalbiga murojaat qiladi. Chunki ta‘lim va tarbiya — jamiyatni har tomonlama rivojlantirishning, milliy tafakkurni yuksaltirishning, ma‘naviyatni mustahkamlashning bosh omilidir. O‘zbekiston misolida oladigan bo‘lsak, mustaqillik yillaridan boshlab, ta‘limga yangicha yondashuvlar joriy etilib,

ayniqsa milliy tarbiya tamoyillariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu esa o'z navbatida pedagogik kadrlardan, ayniqsa, bo'lg'usi boshlang'ich ta'lim o'qituvchilaridan, o'z kasbining mohir ustasi bo'lish barobarida, o'z xalqining madaniyati, an'anasi va axloqiy merosini chuqur anglashi, uni yosh avlodga yetkazish mas'uliyatini talab etmoqda.

Boshlang'ich ta'lim — inson hayotining eng nozik, eng ta'sirchan va eng muhim davridir. Bu bosqichda o'quvchilarga faqat bilim berish emas, balki ularning shaxsiyati, axloqiy qarashlari, ijtimoiy xulq-atvori, vatanga munosabati shakllanadi. Shunday ekan, bu jarayonda ishtirok etuvchi o'qituvchilar nafaqat kasbiy bilimga ega, balki milliy qadriyatlar, tarbiyaviy uslublar bilan qurollangan bo'lishi zarur. Zero, xalqimizda “ustoz — xalq ko'zgusi” degan naql bejiz aytilmagan.

Bugun biz zamonaviylik va milliylik uyg'unligini ta'lim jarayonining har bir bo'g'inida ko'rishimiz lozim. Ayniqsa, bolani tarbiyalashda dunyoqarashi keng, axloqiy mezonlarga tayanadigan, zamonaviy texnologiyalardan foydalana oladigan pedagoglarni tayyorlash har qachongidan muhimdir. Shu nuqtayi nazardan, Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2021-yilgi O'qituvchilar kuni munosabati bilan aytgan quyidagi fikr dolzarb ahamiyat kasb etadi:

“O'qituvchi – nafaqat bilim beruvchi, balki murabbiy, vatanparvarlik va axloqiy barkamollikni shakllantiruvchi kuchdir”⁴². Demak, pedagogik mahoratning o'zi yetarli emas. U milliy tarbiya tamoyillari bilan boyitilishi, o'qituvchi esa o'z kasbini oddiy kasb emas, balki jamiyat oldidagi buyuk mas'uliyat deb his etishi lozim.

Bundan tashqari, Prezidentimizning 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli farmonida ta'lim va tarbiyani uyg'unlashtirish, ayniqsa, ta'lim tizimida milliy g'oyalarni singdirish vazifasi alohida qayd etilgan. Unda shunday deyiladi: “Ta'lim tizimining barcha bo'g'inlarida barkamol avlodni tarbiyalashda milliy qadriyatlar, ma'naviy-axloqiy me'yorlar asosida faoliyat yuritadigan pedagoglar korpusini shakllantirish zarur.”⁴³

Bu fikrlar shundan dalolat beradiki, ta'limni rivojlantirish haqida so'z yuritilganda, uning zahirida doim tarbiya, xususan, milliy tarbiya yotadi. Milliy tarbiya esa shunchaki urf-odatlarini o'rgatish emas, balki yosh avlodni tarixiy xotira, madaniy meros, til, din va vatanparvarlik tuyg'ularida tarbiyalashdir. Bu esa o'z navbatida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining ichki dunyosi, kasbiy kompetensiyasi, muloqot madaniyati va tarbiyaviy yondashuvlarida o'z

⁴² Shavkat Mirziyoyev. O'qituvchilar kuni munosabati bilan tabrik so'zi. 2021-yil.

⁴³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli Farmoni. — “Ta'lim va tarbiya sifatini tubdan yaxshilash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”

aksini topadi. Ta'lim va tarbiya bir-biridan ajralmas jarayonlardir. Ta'limdan ajralgan tarbiya shakllanmaydi va aksincha – pedagogik jarayon ma'naviy jihatdan boyitilmasa, shakllangan bilimlar barqaror bo'lmaydi. Shu nuqtai nazar, Prezidentimiz ta'kidlaganidek, yangi O'zbekistonda iqtisodiy taraqqiyot bilan bir qatorda, madaniy meros va milliy qadriyatlarga asoslangan ma'naviyat poydevori ham shakllanishi lozim⁴⁴.

Milliy tarbiya har bir xalqning tarixiy, madaniy, axloqiy va dini qadriyatlariga tayangan holda yosh avlodni shakllantirishga xizmat qiluvchi tizimdir. O'zbek xalqining boy tarixiy merosi, ajdodlardan meros qolgan odob-axloq normalari, vatanparvarlik, mehnatsevarlik va ijtimoiy mas'uliyat kabi fazilatlar milliy tarbiya negizini tashkil etadi. Ta'lim tizimi esa bu qadriyatlarni amaliyotga tatbiq etishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Xususan, boshlang'ich ta'limda ishlovchi o'qituvchilar bu jarayonning asosiy sub'ektlaridan biri sifatida maydonga chiqadi.

Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi nafaqat bilim beruvchi, balki yosh avlodga yo'l ko'rsatuvchi, ularni ma'naviy yetuk inson sifatida tarbiyalovchi shaxsdir. Bu vazifani bajarishda o'qituvchining pedagogik mahorati muhim omil hisoblanadi. Pedagogik mahorat bu - nazariy bilimlar, metodik ko'nikmalar, kommunikativ qobiliyatlar, shuningdek, tarbiyaviy yondashuvlar majmuidir. Bugungi kunda milliy tarbiya asosida shakllangan pedagogik yondashuvlar o'qituvchining kasbiy salohiyatini yanada oshirishi isbotlangan.

Milliy tarbiya tamoyillari - bu xalqning hayotiy tajribasidan olingan, avloddan avlodga o'tib kelayotgan axloqiy me'yorlar, ijtimoiy munosabatlar va ma'naviy qadriyatlardir. Bu tamoyillar o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanishiga, ularida sog'lom dunyoqarash va ijtimoiy mas'uliyat hissining kuchayishiga xizmat qiladi. Shu bois, boshlang'ich ta'limda milliy tarbiya bilan uzviy bog'liq bo'lgan dars uslublarini ishlab chiqish va tatbiq etish pedagogik mahoratni rivojlantirish yo'lidagi muhim qadam hisoblanadi.

Zamonaviy o'qituvchi o'z faoliyatida innovatsion texnologiyalarni hamda milliy qadriyatlarni uyg'unlashtirgan holda dars olib borishi talab etiladi. Bu jarayonda texnologiya vositasi bo'lib xizmat qilsa, milliy tarbiya esa mazmunning ichki poydevorini tashkil etadi. Masalan, multimediali taqdimotlar orqali "Jasorat", "Vatanga muhabbat", "Mehnatsevarlik" kabi mavzularni yoritish, yoki milliy bayramlar, xalq udumlari asosida interaktiv mashg'ulotlar tashkil etish orqali o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash hissi rivojlanadi.

⁴⁴ Mirziyoyev, Sh. "Biz poydevorni bugundan mustahkam qo'yishimiz kerak..."

Normativ-huquqiy jihatdan ham bu yondashuv mustahkamlangan. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida ta'limning asosiy tamoyillari qatorida milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligi alohida qayd etilgan. PF-60 farmoni asosida esa ta'lim tizimida ma'naviyat va tarbiyaga alohida e'tibor qaratilib, pedagoglar korpusini tayyorlashda milliy qadriyatlar asosida kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish zarurligi belgilangan.

Milliy qadriyatlarni darsga integratsiya qilish amaliy jihatdan ham samarali. Adabiyotlarda ta'kidlanishicha, bu kabi yondashuv:

1. O'quvchilarda vatanparvarlik, tarixiy xotira va ijtimoiy faollikni kuchaytiradi;
2. O'quvchilarning milliy urf-odat, an'ana va marosimlarga bo'lgan hurmatini shakllantiradi;
3. Ota-ona, mahalla va maktab o'rtasida samarali hamkorlikka yo'l ochadi⁴⁵.

Bularning barchasi o'qituvchining faqat kasbiy emas, balki axloqiy-pedagogik salohiyatini ham yuksaltiradi. Natijada, o'quvchi shaxsida nafaqat bilim va ko'nikma, balki fuqarolik pozitsiyasi, ijtimoiy javobgarlik, madaniy ong kabi sifatlar shakllanadi⁴⁵.

Milliy qadriyatlar va innovatsion texnologiyalarning uyg'unligi zamonaviy pedagogik fikrda nafaqat yangi yondashuv, balki muhim zarurat sifatida qaralmoqda. XXI asr o'qituvchisi – bu faqat bilim egasi emas, balki jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiluvchi ma'naviy liderdir. Shunday ekan, u o'z faoliyatida milliy g'oyalarni texnologiyalar orqali yoritish, ularni bolalarning qalbi va ongiga singdirish orqali kelajak avlodni komil inson sifatida shakllantirishga mas'uldir.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, dars jarayonida texnologiyalardan vosita sifatida foydalanish, ya'ni raqamli vositalar orqali milliy mavzularni yoritish, o'quvchilarda faollikni oshiradi, bilimning mustahkamligini ta'minlaydi va eng muhimi – o'quvchining ongida o'zlik, tarixiy xotira va vatanparvarlik tushunchalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalar o'qituvchining mahoratini kengaytiradi, uni ijodiy izlanishga undaydi, ta'lim jarayoniga yangi ruh olib kiradi.

Milliy qadriyatlar esa – bu mustahkam poydevor. Aynan ular orqali bola o'zligini anglaydi, xalqiga, tiliga, tarixiga mehr uyg'otadi, milliy iftixor tuyg'usi bilan ulg'ayadi. Bu qadriyatlar o'qituvchi shaxsiy namunasida, tarbiyaviy

⁴⁵ Jo'rayev, D. (2020). "Ta'limda tarbiyaviy komponentlar va pedagogik kompetensiyalar", Ta'lim va taraqqiyot, №3.

mashg'ulotlar orqali, bayramlar, urf-odatlar, maqollar, xalq og'zaki ijodi, san'at va adabiyot orqali darsning mazmunida mujassam bo'lishi kerak.

Yana bir muhim jihat shundaki, ushbu yondashuv O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi, davlat dasturlari va ta'lim konsepsiyalarida ham o'z aksini topgan. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun, PF-60-sonli Prezident farmoni kabi hujjatlar pedagogning kasbiy kompetensiyasini milliy va ma'naviy qadriyatlar asosida boyitish, tarbiya va ta'limning uyg'unligini ta'minlashni muhim vazifa sifatida belgilab bermoqda.

Shunday qilib, zamonaviy o'qituvchining asosiy mezoni – texnologiyalarni o'zlashtirgan, ammo milliy o'zligidan yiroqlashmagan holda faoliyat yuritishdir. Texnologiya – shakl va uslub, qadriyat esa – mazmun va maqsaddir. Ularning uyg'unligi esa ta'limning haqiqiy natijadorligiga olib keladi: bilimli, ma'rifatli, vatanparvar, ijtimoiy faol shaxsni voyaga yetkazadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. Yangi tahrir, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 6-noyabrdagi PF-6108-son Farmoni – "Ta'lim sifatini oshirish va yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish chora-tadbirlari to'g'risida".
3. Azizxo'jayev A.A. Pedagogik mahorat. – Toshkent: O'qituvchi, 2003. – 176 b.
4. Abdullayev A., Hamidov A. Ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2010. – 232 b.
5. Hamidov A.A. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: TDPU, 2018. – 140 b.
6. Jo'rayev N.J. Tarbiya nazariyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014. – 312 b.